Kopátsy Sándor
Száz éve született Kádár – Hozzászólás a májusi *Egyenlítő* két írásához

Örültem, hogy a baloldal megemlékezik a magyar baloldal legnagyobb alakjáról. Nemcsak a magyar baloldal, de a magyar nemzetnek is szégyene, hogy nem képes felismerni, hogy ki volt Kádár János. Azt még megértem, hogy a közép-jobb kormányunk még nem tart itt. A magyar népnek még nem volt olyan politikai hatalma, amelyik tárgyilagosan ítélte volna meg a múltját. Most sincs. Ebben nemcsak a politikusok hibásak, akiknek ehhez nem is lehet érzékük, hanem a történészek, akiknek ez lenne a kötelességük.

Kádárnál nehezebb helyzetben magyar politikus még nem került a hatalom élére. Ennek ellenére, neki köszönhetjük, hogy Nagy Imrének az 56-os forradalom előtti minden álma megvalósult, sőt még annál is több. Ha Nagy Imre a forradalom első hete után nem veszti el teljesen realitásérzékét, és megáll a saját álma, és az adott realitás határán, neki, és az egész országnak sokkal könnyebben el lehetett volna elérni, sőt túllépni azon, amit húsz évvel később Kádárnak köszönhetünk.

Az első írás csak a végső kicsengésében utal Kádár szerepre (Pritz Pál: *Nem hazát, házat kell építeni*). Az írás színvonala a kényes tudományos igényt is kielégíti. Ez eleve ritkaság a magyar történelemírásban. Amennyire megfogott a színvonala, annyira sok vitathatót találok a tartalmában.

Kezdem a címével. Ő is elköveti a baloldal, konkréten a marxizmus legnagyobb hibáját, hogy a gyakorlatában a felépítményt tartja ez elsődlegesnek az alépítménnyel szemben. Az elmúlt másfél évszázad marxista baloldala a politikai harcot tartja az elsődlegesnek, és annak erejével akarja jobbá tenni a társadalom alépítményét, a gazdasági rendszerét.

Számomra a baloldal jelszavát Móricz Zsigmond fogalmazta meg: „Ne politizálj, építkezz!”

Kádár azért volt nagy baloldali politikus, mert a lakosság jólétét, biztonságát tekintette elsődlegesnek. Ez ugyan nem volt nála elvi alapon tudatos, elméleti megközelítés, csak az egyszerű munkás szemével nézte a társadalmat. Pritz jól érzi a magyar társadalom bajainak okát. „A nemzet pedig két osztatú középosztállyal azonos.” Ezt azonban meg kell magyarázni. A középosztályunk kettős. Az egyik valóban egyrészt a nemességből származó, nemzeti, közép-jobb úri középosztály, aminek jelen formáját népieknek nevezzük. A másik a főleg idegen, zsidó etnikumú, nyugati, liberális polgárság, amit urbánusoknak nevezünk. Magyarul, a társadalmi tudatot formáló középosztály népiekre és urbánusokra osztódik. Szár éve ezek vívják egymással a politikai hatalomért folyó harcot.

E két osztály történelmi eredetének feltárása még mindig nem történt meg. Ezért meg sem érthetjük a szembenállásukat. Pedig az elmúlt száz év magyar történelmének jobb megértését szolgálná, ha mindig figyelembe vennénk, hogy mikor a népek, mikor az urbánusok gyakorolták a hatalmat. A bolsevik megszállás alatt ugyan Moszkvának kellett engedelmeskedni, de ezt a megbízást a Rákosi-rendszerben az urbánusok, a Kádár-rendszerben a népiek teljesítették.

Pritznek az elgondolása, hogy az 1994-es választáson győztes MSZP-nek le kellett volna mondania a hatalomról, és konstruktív ellenzékben maradni, bátor, de irreális gondolat. Horn nem akkor hibázott, amikor vállalta a kormányzást, hanem akkor, amikor a liberális urbánusokkal szövetkezett, sőt azok kezébe adta a gyeplőt. Lényegében ugyanazt a hibát követte el, amit előtte Antall József, amikor ugyancsak az urbánusokkal kötött paktumot.

Mindkét szövetség végzetesen hibás volt, mert a magyar társadalomban ugyan intellektuális fölényben voltak az urbánusok, de nem volt kellő társadalmi támogatottságuk. Sem Antall, sem Horn nem vette figyelembe, hogy többpártrendszerben a hatalom megszerzésére, még inkább megtartása csak a népi, vagyis a közép-jobb politikai támogatással lehetséges. Ezt csak Orbán vette tudomásul, amikor a liberális Fideszből közép-jobb pártot formált.

„A magyar társadalmat, annak politikai múltját, és jelenét egyaránt jól ismerő Antall József semennyit sem túlzott, amikor azért tartotta 1990-ben kivihetetlennek a nagykoalíciót, mert nem látja garantáltnak a honatyák testi épségét."

Abban, hogy a magyar társadalom múltját jól ismerte Antall, nem kételkedem, de a jelét végzetesen félreismerte. Ennek egyetlen jelét máig sem értem, azt, amit többen megerősítettek, hogy a már beteg Antall Orbán Viktorban látta a jövő miniszterelnökét. Ez ugyanis arra utal, hogy a végén már tisztán látta a kora társadalmát, amiben a győzelemre csak az a politikus számíthat, amelyik közép-jobb politikát választ. De ebben az a logikai hiba, hogy akkor nemcsak Antall nem tudhatta, de még Orbán Viktor sem tudta, hogy közép-jobb párttá kell majd átformálni a liberális Fideszt.

Antall értetlenségét a jelenkor magyar társadalmával szemben a legjobban éppen az bizonyítja, hogy a tőle függetlenül kibontakozó Demokrata Fórum olyan közép-jobb pártként indult, ami máig hatalmon maradt volna, ha nem éppen ő téríti le erről a vonalról, és nem formál a Fórumból a liberális SZDSZ-szel paktumot kötő konzervatív pártot. Ennek a paktumnak lett a következménye, hogy az első választást megnyerő párt a másodikon csúfos vereséget szenvedett, és 2010-ben eltűnt a politikai porondról.

A történészek máig nem veszik tudomásul, hogy a jelenlegi társadalom ismeretének hiányát a kormányzást követő választáson való szereplése méri reálisan. Márpedig ebben Antall tartja máig az Európa-rekordot.

Pritz Pál a tárgyhoz nem illő témaként veti fel Tisza Istvánt felmagasztaló véleményét. Én Adyval értek egyet, aki minden politikust, Tisztát is annak alapján ítélte meg, mennyire képviselte a kor társadalmi elvárását. Márpedig Tisza István a félfeudális, az arisztokrácia által uralt, a grófi szérű Magyarországának az érdekét képviselte.

Egyetértek azzal, amit Pritz a modern baloldaliságról mond.

„Mert egy valóban baloldali erő a tőkével kompromisszumot köt, de azt nem szolgája ki." Ehhez hozzátenném, hogy a liberális tőkésekkel nem köthet kompromisszumot. Márpedig 1994-ben az MSZP a liberális tőkésekkel kötött kompromisszumot. Ezt maga Pritz is bizonyítja. „A nyolcvanas évek óta a munka kizsákmányolása ismét megnőtt, sok irányban fékevesztetté vált. Mindezt még abnormálisabbá tette az internetes műveletek (szinte semmi tőkével végrehajtható, ám mesés vagyonokat termelő) lehetősége, és még nagyobb teret nyert gyakorolta."

Ismét egy nem ide való kitérés a két háború közti magyar történelemre. „… a mi hazánk (nem csupán máig, ám ki tudja még meddig) 1913-ban közelítette meg a legjobban a nyugat-európai gazdasági fejlődés gazdasági szintjét." Az idézett szám azonban magyarázatra szorul. 1913-ban ugyanis nem annyira a mai Magyarország térsége, hanem Budapest volt közel a nyugat-európai szinthez. Akkor a háromszor nagyobb ország erőforrásainak, gazdaságainak a szíve volt Budapest, ahol több zsidó polgár élt, mint bármelyik városban a világon. Itt voltak a bankok, a gyárak, ide jött a földbirtokos arisztokrácia pénze. Ehhez epésen azt teszem hozzá, hogyha ugyanannyi zsidó maradt az országban és főleg Budapesten, mint akkor, nem maradtunk volna le annyira, mennyire lemaradtunk. Az adatokat arra használnám, hogy bebizonyítsam, mennyit veszett az ország azzal, hogy elvetettük a zsidóságunk hétnyolcadát. Őket nem lehetett jobb kormánypolitikával pótolni. Európa egész keleti felére igaz, hogy 1913-ban közelebb volt a fejlett Nyugathoz, mint azóta bármikor. Ezért tartom az ezer éves magyar történelem legnagyobb veszteségének a zsidóüldözéssel okozott kárt. A veszteség az áldozati száma tekintetében azonos nagyságrendű, mint a világháborúké, de a társadalmi és gazdasági veszteség azokénál nagyságrenddel nagyobb, és még száz év múlva is szenvedjük a következményeit.

Ezért aztán, bármennyire örültem az egy lakosra jutó jövedelmek alakulását jelző adatoknak, hiányoltam azok magyarázatát.

Pritz a Károlyi-kormány bukását, a fehér forradalom győzelmét hibásan magyarázza. „Ám lehetett volna ütőképes zsoldos hadsereget szervezni a földosztás ígéretével." Ez is naiv ábránd. A polgári forradalom bukásának objektív oka volt. Nem volt magyar polgárság. Az már csak ráadás, hogy a magyar tisztikar szinte egésze az úri középosztályhoz, vagyis a szegediekhez húzott.

Aki megérte a Horthy-rendszert, az '56-os forradalmat, és az első szabad választást, tudhatja, hogy az úri középosztály az urbánusokkal szemben mindig a népieket választja. Ez még sok tekintetben 2010-ben és utána is beigazolódott. Ezt Pritz is tudja. „… Andics Erzsébet és Mód Aladár propagált történelemszemléletével (megteremtette a hazafias paraszt és a hazaáruló úr képtelen paraboláját) múltat, jelent és jövőt hazafias mázba burkolt, a lényegen semmit sem változtatott."

Amit Pritz a rendszerváltásról írt, nagyon fontos igazság. „… nem sokkal utána másfélmillió ember nem csupán munkáját, de egzisztenciáját is elveszti, hiszen a privatizációnak nevezett épületes folyamat a kisemmizést is jelentette."

Pritz a baloldal mindig elárulta a nemzetet váddal szemben jogosnak tartja a Rákosi-rendszer bírálatát. Ezekhez azonban azt is hozzá kell tenni, hogy mivel a Jaltában ránk is osztott sorsot az úri középosztály nem volt hajlandó tudomásul venni és együttműködni a ránk engedett bolsevik hatalommal, Rákosinak azokkal kellett működtetni a rendszert, akik erre hajlandóak voltak. Végre meg kellene érteni a háborút követő első tíz évet. Abban, hogy a csatlós országokban bolsevikok kormányozzanak, a szövetségesek megállapodtak. Ez alól nem volt kitérési lehetőségünk, sem nekünk, sem az érintett többi országnak. Ezt a ránk osztott sorsot azonban úgy kellett túlélnünk, hogy csak a közvélemény ötöde, a magyar értelmiség tizede, elsősorban a zsidóság vette tudomásul annak elkerülhetetlenségét. A Moszkvából hazatért bolsevikoknak a magyar társadalom nagy többséggel szemben kellett kormányozni.

Ezért alapvetően hibás azt írni, hogy „Rákosi Mátyás terrort hozott a magyarságra." Nem Rákosi hozta a terrort, hanem a Jaltai Szerződés. Minden a Szovjetunió által megszállt országban csak bolsevik terror lehetett. Azt arra bízták, aki elvállalta. Azt pedig ne higgye senki, hogy nem lett volna Rákosi helyett más vállalkozó. Minden csatlós országban bőven voltak jelentkezők, sőt gyilkos harc folyt Moszkva kegyeiért. Még abban sem vagyok biztos, hogy más enyhébb terrort jelentett volna.

Örömmel olvasom, hogy végre valaki leírja, hogy a félfeudális társadalmi viszonyok összetörése, a nép gyermekeinek értelmiséggé nevelése történelmi érdem volt. Viszont ide sorolnám a következetes földreformot és a kétmillió új munkahely teremtését is.

Végre egy történész is tudomásul veszi, hogy a '70-es évek után nálunk a vidéki lakosság jobban élt, mint a városi. Ez pedig abból a magyar találmányból fakadt, hogy a népet hagyták a hivatalos munkaidő után dolgozni, háztájit művelni, házat építeni. Az alacsony hatékonyságú állami és szövetkezeti nagyüzemek mellett, a világon példátlan mértékben hasznosítottuk a szabadidőt. Ilyen az ezer éves történelmükben csak ekkor fordult elő. Ezt hangsúlyozni soha nem kellett jobban, mint most, a rendszerváltást követően.

A sok észrevétel után meglepőnek tűnhet, hogy Pritz írásának a színvonalát kiemelten magasnak minősítettem. Ezt fenntartom, mert nem azt jelenti, hogy mindennel egyetértek.

Második írás: Földes György: *Száz év magány*

A Kádárról élete négy szakaszában készült fénykép önmagában is elmondja a történetét.

„Joggal gyűlölték és haragudtak rá honfitársai." Ezzel így nem értek egyet. A vallásos hitű elvtársak joggal haragudtak rá, mert hitük szerint a többpártrendszer és a koalíciós kormány elfogadását árulásnak tekintették. Ez olyan, amikor a főpap elvi engedményét sokkal súlyosabbnak ítélik meg a hívők, mint a politikusét. Arról is írni kellene, hogy Kádárral szemben a pártja kemény magja bizalmatlan volt, őt is felelősnek tartották az

események elszabadulásáért. A forradalom utáni első két évben a párt vezetőtestületeiben aligha voltak többségben azok, aki elfogadták, bíztak benne. Kádárnak tehát óvatosnak kellett lennie. Münnich volt ezek bizalmasa, akinek érdeme, hogy végig Kádár mellé állt. Tíz év után azonban már alig volt a pártján belül ellensége. De még ezekkel is számolnia kellett. Ezek, és moszkvai szövetségesei leszerelésére vonult vissza egy időre a reformok folytatásától.

A nem kommunisták, a lakosság kilenctizede pedig hazaárulónak tekintette, és a közép-jobb többség annak tekinti ma is.

Kádárral foglalkozók közös hibája, hogy fel sem vetik, ki lehetett volna jobb. Kényszerhelyzetben ugyanis az a legjobb, akinél mindenki más rosszabb lenne. Márpedig azon nem lehet vitatkozni, hogy Kádárnál csak Nagy Imre lehetett volna jobb, ha megáll ott, ahova húsz évvel később Kádár eljutott.

A történészeknek már kötelességük volna kimondani, hogy Nagy Imre a többpártrendszer elfogadásával, a szovjet csapatok kiutasításával messze túlment azon a határon, aminek túllépése a Szovjetunió katonai beavatkozását váltotta ki. Ezt nemcsak Moszkva nem tűrhette el, de minden csatlós ország, sőt Mao és Tito is támogatta.

Amíg nem ebből kiindulva magyarázzuk az 1956 utáni történelmünket, nem fogunk eligazodni.

Néhány szakmai vitám is van.

„… a KGST inkább visszafogta, mint elősegítette a fejlődést.” Azzal ugyan nem lehet vitatkozni, hogy a KGST módszere nehézkes és elavult volt, de ennek ellenére az adott viszonyok között sokat segített:

- számunkra kedvező cserearányt biztosított; olcsón jutottunk a nyersanyagokhoz;
- a mezőgazdasági sikereink elképzelhetetlenek lettek volna a viszonylag magas élelmiszerárak, és az óriási kereslet nélkül;
- a világpiacinál lényegesen alacsonyabb minőségi igények tették lehetővé a magas foglalkoztatást.

Ezek az előnyök mindegyike bőven elég ahhoz, hogy a hidegháború viszonyai között a KGST nem minősíthető visszahúzónak. Természetes, hogy a KGST a világpiachoz képest archaikusnak minősült.

„… veszni hagyta a válságágazatokat, a tartósan veszteséges vállalatokat…” Lehet, hogy volt ilyen vállalatleállítás, de nem tudok róla. Ennél százszor fontosabb volt azonban az, hogy tömegével működtek veszteséges vállalatok. Azt csak a rendszerváltás óta tudjuk felmérni, hogy a veszteséges vállaltnál is nagyobb veszteség származik abból, ha a dolgozók tartósan nem találnak helyettük máshol munkát.

„A demokratikus baloldal kerüli a vitát Kádárról, elhatárolta magát tőle és módszereitől: ennyit elégnek ítél, mert érzi-tudja, ha elkezd »finomkodni«, árnyalni, akkor belecsúszik ellenfele csapdájába, és visszaszorul a múltba.”

Ezt az állítást nem tartom igaznak, sokkal jobb volna hangsúlyozni, hogy meg volt kötve a keze, és ennek ellenére kimagasodott a csatlós államok vezetői közül. Kádárnak volt köszönhető, hogy mi voltunk a legvidámabb barakk. Az, hogy barakk voltunk, nem az ő bűne, mert akkor csak barakk lehettünk. Ezzel szemben az ország szuverenitása birtokában a volt csatlósok között gyengén teljesítünk.

Nagyon egyetértek viszont azzal: „A történészek viszont ezt nem tehetik, nekik kikerülhetetlen feladatuk elhelyezni őt a nemzet történetében."

Ezért örültem az Egyenlítő májusi számának.

(Első közlés: *Egyenlítő,* 2012. június)